

L'economia: escassetat, elecció i cost d'oportunitat

L'aigua de l'aixeta, la paga del dissabte, l'hora que dediques a una sèrie en compte de a l'examen: tot això és economia. No va de diners, va de triar quan no hi ha per a tot. I de saber a què renunciïs cada vegada que tries.

El marc de la unitat

SABERS BÀSICS

- Escassetat, necessitats i elecció.
- Béns, servicis i factors de producció.
- Cost d'oportunitat i frontera de possibilitats de producció.
- Agents econòmics i flux circular de la renda.
- Sistemes econòmics i economia mixta.

COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES

- Comprendre aspectes bàsics de l'economia: l'escassetat de recursos i la necessitat de triar.
- Valorar críticament els principis d'interacció social des del punt de vista econòmic.

Barcelona, febrer de 2024: 200 litres per persona i dia

L'1 de febrer de 2024 la Generalitat va declarar l'emergència per sequera al sistema Ter-Llobregat, que abastix Barcelona: 202 municipis i uns 6 milions de persones, amb els embassaments per davall del 16 %.

Topall de 200 litres per habitant i dia, ús domèstic i municipal.

Prohibit omplir piscines privades i regar jardins amb aigua potable.

Reg agrícola reduït un 80 %; ramaderia, un 50 %; indústria, un 25 %.

Fi de l'emergència el 13 de maig de 2024: tornada a 230 litres.

LA PREGUNTA

Quan un bé que semblava gratuït es torna escàs, qui decidix qui l'usa i per a què?

§1

Què és l'economia?

Triar quan no hi ha per a tot. I saber a què renunciïs cada vegada que tries.

CONCEPTE CLAU

Escassetat

Els desitjos són quasi il·limitats i els mitjans per a satisfer-los (diners, temps, recursos naturals, treball, màquines) són limitats. Escassetat no és pobresa: és que no hi ha per a tot, i per això cal triar. Sense escassetat no caldria decidir res i l'economia no existiria.

L'escassetat és una característica del món, no del teu compte bancari.

“

L'economia és la ciència que estudia la conducta humana com una relació entre fins i mitjans escassos que tenen usos alternatius.

Fins, mitjans escassos, usos alternatius

*La seua definició de 1932 continua obrint
quasi tots els manuals d'economia del món.*

profedeconomia.es

Foto: LSE Library, sin restricciones de copyright conocidas vía Wikimedia Commons

Economia positiva i economia normativa

POSITIVA

- Descriu com són les coses i es comprova amb dades.
- «L'atur va tancar 2024 en el 10,6 %» (INE, EPA 4T 2024).
- «El SMI de 2025 és de 1.184 € en 14 pagues» (RD 87/2025).

NORMATIVA

- Diu com haurien de ser les coses i inclou un juí de valor.
- «El salari mínim hauria de pujar més.»
- Es discutix amb arguments, no es demostra amb una dada.

§ 2

Necessitats, béns i servicis

El que volem cobrir i amb què ho cobrim.

Les primàries són imprescindibles per a viure; les secundàries milloren el benestar. La línia es mou amb l'època.

Necessitats primàries

Imprescindibles per a viure

- Menjar
- Beure
- Dormir
- Abric i roba
- Salut
- Habitatge

Necessitats secundàries

Milloren el teu benestar, però podries viure sense elles

- Mòbil d'última generació
- Videojocs
- Roba de marca
- Viatges
- Oci

Distingir unes de les altres és el primer pas per a decidir bé en què gastes.

Tipus de béns

Lliure o econòmic

El lliure és tan abundant que no costa res, com l'aire. L'econòmic és escàs, cal produir-lo i té preu. L'aigua pot ser les dues coses.

De consum o de capital

El de consum satisfà directament una necessitat (un entrepà). El de capital servix per a produir altres béns (el forn d'una fleca).

Durador o no durador

El durador s'usa moltes vegades abans d'esgotar-se (una bici). El no durador desapareix en usar-lo (el menjar, la gasolina).

Privat o públic

El privat el consumix una persona i ja no una altra. El públic l'usen molts alhora sense esgotar-se i sense poder excloure qui no paga: un fanal.

Una col·lecció ordenada d'escassetat resolta

Tot el que hi ha en estes prestatgeries algú va haver de cultivar-ho, fabricar-ho i transportar-ho. Per això té preu.

profedeconomia.es

Foto: Steffen Mokosch, CC BY-SA 4.0 vía Wikimedia Commons

L'aigua que cau com a pluja i l'aigua potable que ix de l'aixeta de Barcelona el febrer de...

A Les dues són béns lliures, perquè l'aigua és de tots.

B La pluja és un bé lliure; l'aigua de l'aixeta, un bé econòmic i a més escàs.

C Les dues són béns econòmics, perquè sempre es paga el rebut.

Solució: B. La pluja està disponible sense cost ni producció. L'aigua neta i a domicili cal captar-la, depurar-la i distribuir-la, i el 2024 va escassejar tant que calgué racionar-la: bé econòmic.

§ 3

Els factors de producció

*Amb què es fabrica tot el que consumim, i
amb què es paga cada factor.*

Quatre factors, quatre retribucions

FACTOR	QUI L'APORTA	COM ES PAGA
Terra i recursos naturals	Propietaris del sòl, boscos, mines	Renda
Treball	Les persones treballadores	Salari
Capital	Qui aporta els diners per a comprar maquinària	Interés
Iniciativa empresarial	Qui organitza i assumix el risc	Benefici (no garantit)

El benefici és l'únic pagament que no està garantit: només existix si sobra alguna cosa després de pagar la resta.

COMPTE AMB LA PARAULA

El capital no és (només) diners

En economia, capital són els béns produïts que servixen per a produir altres béns: el forn d'una fleca, la furgoneta d'un electricista, els servidors d'una empresa de programari. Els diners per si sols no produïxen res; servixen per a comprar capital, contractar treball o pagar matèries primeres.

Quan l'isques «l'empresa ha invertit 10 milions», pensa en quines màquines s'han convertit.

§ 4

El cost d'oportunitat i la FPP

La idea més important del curs, i el dibuix que la mostra per a un país sencer.

CONCEPTE CLAU

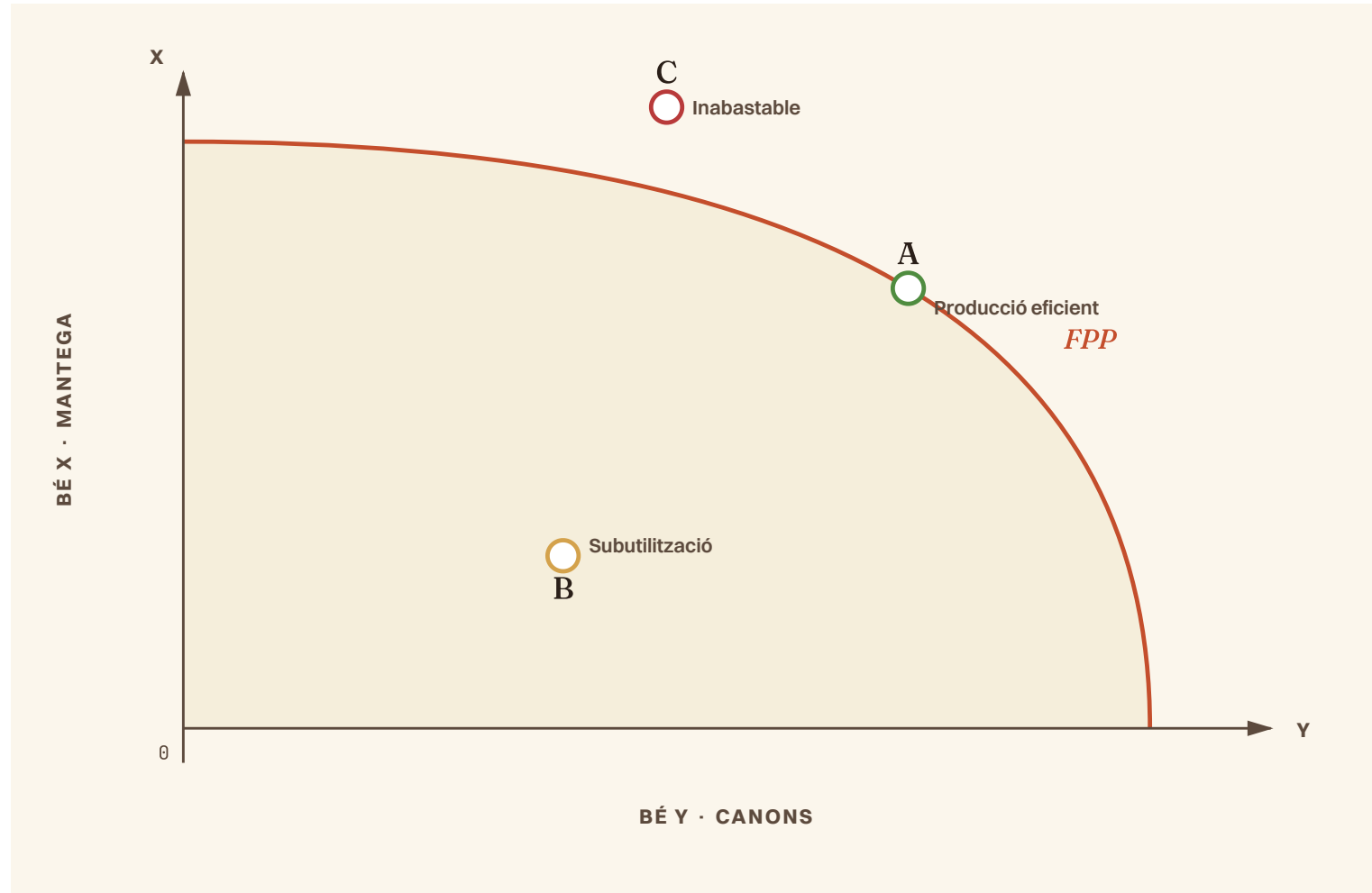
Cost d'oportunitat

És el valor de la millor alternativa a la qual renunciés en prendre una decisió. No és el que pagues (això és el preu), sinó el que deixes de tindre o de fer. S'aplica als diners, al temps, als recursos d'una empresa i als d'un país. Com que sempre hi ha una alternativa, mai és zero.

La pregunta flluixa és «quant costa?». La bona és «a què renuncié si ho faig?».

EL GRÀFIC

A és eficient; B, ineficient (recursos parats); C, inabastable hui. Si la frontera es desplaça, hi ha creixement.

Exercici 1.1 — Entrepans i sucs per a la fira

Amb un matí, la cuina i un pressupost fix, 4t pot preparar estes combinacions màximes: A (0 entrepans, 200 sucs), B (50, 180), C (100, 140), D (150, 80), E (200, 0). Quant costa cada bloc de 5...

D'A a B es perden 20 sucs: 0,4 sucs per entrepà. De B a C, 40 sucs: 0,8 per entrepà.

De C a D, 60 sucs: 1,2 per entrepà. De D a E, 80 sucs: 1,6 per entrepà.

El cost creix perquè els primers a canviar de faena són els que pitjor espremien; els últims, els millors.

100 entrepans i 100 sucs: la frontera permet 140 sucs. Hi ha recursos parats: ineficient.

150 entrepans i 140 sucs: el màxim són 80 sucs. Inabastable sense més recursos o millor tecnologia.

Una economia produïx en un punt situat per davall de la seua frontera de possibilitats ...

A Que ha crescut i ara pot produir més que abans.

B Que hi ha recursos sense usar, com persones en atur o màquines apagades.

C Que és impossible produir eixa combinació amb els recursos actuals.

D Que produïx la quantitat màxima dels dos béns.

Solució: B. Un punt interior és ineficient. Es podria produir més dels dos béns sense renunciar a res, simplement posant a treballar els recursos parats.

§ 5

Els agents econòmics i el flux circular

Qui decidix en una economia i per què tota despesa d'un és ingrés d'un altre.

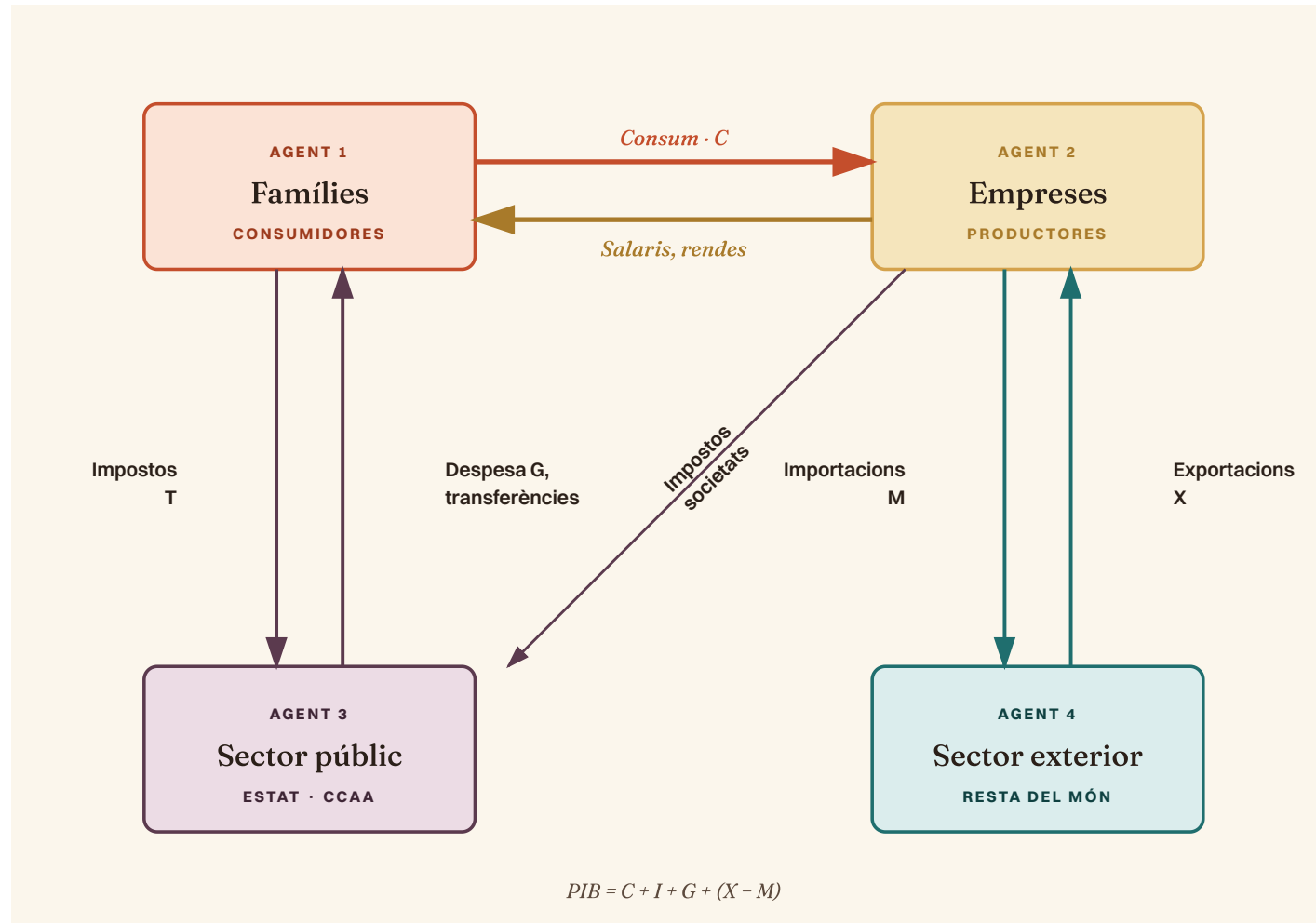

Qui decidix en l'economia espanyola

- Famílies: consumixen béns i servicis i oferixen treball i estalvi. Al voltant de 19 milions de llars (INE, 2024).
- Empreses: combinen els factors per a produir i vendre. Uns 3,4 milions d'actives (INE, DIRCE 2024), quasi totes menudes.
- Sector públic: cobra impostos, presta servicis, paga pensions i posa regles. Més del 45 % del PIB (Eurostat, 2024).
- Sector exterior: importacions i exportacions. 93,8 milions de turistes internacionals el 2024 (INE, Frontur).

EL GRÀFIC

Les famílies aporten treball i reben rendes; les empreses produïxen;
l'Estat cobra i gasta; l'exterior compra i ven.

El flux circular a escala d'un edifici

Unes porten diners i s'enduen béns; altres porten béns i s'enduen diners. Mercat Central de València, obert en 1928.

profedeconomia.es

Foto: Diego Delso, CC BY-SA 3.0 vía Wikimedia Commons

§ 6

Els sistemes econòmics

Què produir, com i per a qui. Tres maneres de respondre, i la que fa servir Espanya.

Mercat, planificació central i economia mixta

	MERCAT	PLANIFICACIÓ CENTRAL	MIXTA
Qui decidix	Milions de decisions guiades pels preus	Un pla de l'Estat	El mercat, amb regles i mínims de l'Estat
Propietat	Privada	Pública	Privada, amb sector públic ampli
Problema típic	Desigualtat, béns públics sense cobrir	Falta d'informació, cues, escassetat	Discutir la dosi d'intervenció
Exemple	Cap país pur	URSS 1917-1991, Cuba	Espanya (CE arts. 38 i 128), tota la UE

Cap país funciona hui com a mercat pur ni com a planificació pura: el debat real és sobre la dosi.

CURIOSITAT

Tretze anys de cartilla de racionament (1939-1952)

Una ordre del 14 de maig de 1939 va establir a Espanya el racionament d'aliments i productes bàsics: cupons per a quantitats fixes de pa, oli o sucre al preu que fixava l'Estat. Com que les racions no arribaven per a viure, va florir l'estraperlo, un mercat negre amb preus moltíssim més alts. Les cartilles no van desaparèixer fins a 1952.

És el que passa quan els preus no poden fer la seua faena (Barciela, 2003).

El 2022 l'Estat va limitar el preu del gas que s'usa per a generar electricitat («excepció...

A Economia de planificació central, perquè l'Estat fixa preus.

B Economia de mercat pura, perquè el preu el continua marcant el mercat.

C Economia mixta: el mercat decidix, però amb regles que posa l'Estat.

Solució: C. Ni el Govern va substituir el mercat ni el mercat va quedar lliure d'intervenció. És el sistema d'Espanya: llibertat d'empresa (art. 38 CE) subordinada a l'interés general (art. 128 CE).

§7

Economia en el teu dia a dia

La paga, el temps i el mòbil. Les mateixes idees, a l'escala de la teua vida.

Tres escassetats que ja gestionem

- La paga: cada euro només es gasta una vegada. Dues eixides o les sabatilles; el cost d'oportunitat és el que no tries.
- El temps: 168 hores a la setmana per a tot el món. Quan una activitat creix, una altra encongix, encara que no ho notes.
- El mòbil: les aplicacions «gratis» es paguen amb la teua atenció i les teues dades. És un model de negoci, no un secret.
- PISA 2022: l'alumnat espanyol va obtindre 486 punts en competència financera, enfront de 498 de mitjana a l'OCDE.

Abans de tancar la unitat

- ☐ Sabries explicar què és l'escassetat i per què obliga a triar, amb la definició de Robbins.
- ☐ Sabries distingir una afirmació positiva d'una normativa amb un exemple de cada una.
- ☐ Sabries nomenar els quatre factors de producció i amb què es paga cada un.
- ☐ Sabries calcular un cost d'oportunitat i llegir els punts d'una FPP a partir d'una taula.
- ☐ Sabries descriure què intercanvien els quatre agents en el flux circular de la renda.
- ☐ Sabries comparar mercat, planificació i economia mixta, i situar Espanya.

Fins aquí la teoria

Continua al llibre de la unitat.